

TERESA-MARIA VINYOLES I VIDAL
UNES NOTES SOBRE LES MARGINADES
A BARCELONA ALS SEGLES XIV I XV

I

ELS MARGINATS

Hi han molts tipus de marginació a la societat urbana medieval, a vegades manifesta fins i tot en símbols externs, com ara els distintius que havien de portar els qui eren considerats *diferents* dels altres: els jueus, els sarraïns, els pobres captaires. Ostensible era també el rebuig social vers certes minories que eren obligades a viure a barris especialment reservats per a elles: calls pels jueus, bordells per les prostitutes.

No es tracta d'estudiar aquí els diferents motius que podien impulsar a la societat barcelonina medieval a marginar certes persones, de totes maneres podem parlar-ne una mica.

A primer cop d'ull no sembla que hi hagi un rebuig vers els *forasters*. Tot i el zel de les autoritats ciutadanes per conservar els costums, privilegis i llibertats de Barcelona, els forasters, arribats en gran nombre d'arreu de Catalunya, de molts altres indrets de la Corona d'Aragó i d'altres països d'Europa, eren normalment ben acullits a la ciutat; tret de moments de tibantor política o econòmica amb alguna altra ciutat o estat.

Ara bé, sembla que la cosa no era així quan es tractava d'estrangers pobres, que acaptaven per la ciutat. Els pobres d'altres nacions rebien un tracte diferent dels pobres del país, segons podem deduir de les ordinacions dels Consellers de la primera meitat del segle XIV: *tot mendicant, sia hom sia fembra, que sia estrany ne d'altra llengua, que sia en Barchinona, ha de sortir dels termes de la ciutat abans de quatre dies.*¹

De totes maneres la societat barcelonina va absorbir una bona quantitat d'inmigrats: aprenents, mariners, menestrals, mercaders, aventurers, sense massa problema. Prova d'això és que, durant les darreries del segle XIV, la majoria

1. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona AHCB *Llibre del Consell* 8 fol. 25r. (any 1324).

de matrimonis que es concertaren a la ciutat, corresponien a nuvis els pares dels quals no eren nascuts a Barcelona, però que els fills eren ja ciutadans barcelonins.

Impossible es feu, en canvi, la integració ètnica i religiosa dels *jueus*, quina comunitat, tancada en ella mateixa, es va veure enclosa al Call, obligats els seus membres a portar una rotllana sobre el vestit o a no treure's per a res en públic la capa i la caputxa.² Els jueus foren blasmats pels predicadors i atacats pels aldarulls populars i finalment, després del de 1391, privats de formar cap més comunitat a Barcelona.

Els *sarraïns* també tenien un tracte alienatori, si bé no en tenim tants testimonis, segurament perquè la seva comunitat era molt petita a Barcelona i no va portar problemes ciutadans massa greus. De totes maneres viuriem agrupats en algun indret de la ribera i els Consellers ordenaven als membres d'aquesta comunitat que portessin el cabell rapat del costat de l'orella *per tal que tothom conega que és serray*.³

Un grup ben determinat de marginats socials a la nostra ciutat baix-medieval, eren els *esclaus*, molt nombrosos a Barcelona, procedents dels llocs més diversos: sarraïns (blancs i negres), russos, tàrtars, sards, grecs, xarquesos, bosnians, els quals vivien en estat de servitut, eren comprats, venuts, llogats, regalats. De totes maneres un cop manumitits s'anaven integrar a la societat, i com podem comprobar pels fogatges, no vivien en cap clòs apartat, ni agrupats pel seu origen ètnic o social, sinó que els lliberts vivien arreu de la ciutat, al mateix carrer que els ciutadans més «honrats». I sembla que la seva condició de *lliberts* no els deixava pas més marginats que qualsevol altre veí de Barcelona procedent dels estaments més pobres.

Des del punt de vista econòmic, el problema més greu de marginació el patien els qui vivien a Barcelona sense «*ofici ni benefici*», i encara més si eren forasters. Els desvagats foren moltes vegades foragitats de la ciutat; d'altres vegades s'estaven a la plaça de Santa Anna, prop de la porta de la Rambla, anomenada per això dels *bergants*, per cercar algun treball esporàdic. També podien aconseguir un permís per acaptar almoïna, en aquest cas havien de portar sobre el vestit el distintiu que ho assenyalés. De totes maneres aquests permisos es donaven més aviat a pobres que tenien algun defecte físic que els privava de treballar.

Això ens portaria a parlar d'un altre tipus de marginats, els *contrets*: coixos, espunyats, etc., que augmentaven el nombre de desvagats i que es confonien moltes vegades, com veurem, amb els delinqüents. Per evitar aquest

2. AHCB *Llibre del Consell*, 3 fol. 41v (any 1312).

3. Podem deduir d'algun document que la comunitat sarraïna a Barcelona vivia prop del mar entre el Portal de Fra Menors i el de Sant Daniel.

AHCB *Llibre del Consell*, 7 fol. 25r (any 1322).

problema social Eiximenis, al *Regiment de la cosa Pública*, proposava que s'els hi donés alguna ocupació que poguessin realitzar aquests esgarrats, tot i el seu defecte físic. Proposa per exemple: els cecs poden tocar campanes, menar manxes als ferrers; els espanyats poden ésser correus, calcigar cuiram; els qui no tenen peus poden ensenyar a escriure als infants o revendre a la plaça; els llebrosos deuen fer com els altres però en un lloc aïllat.⁴ No sembla que sigui aquest el camí que segueixen les nostres autoritats, ja que tant el rei Pere, l'any 1353, com el rei Martí al 1408, el que intenten és confinar a tots aquests contrets en un carrer fora muralla, anomenat ja d'antic carrer dels Orbs, al capdamunt del Portal de l'Àngel.

Els qui havien esdevingut pobres per algun malestruc: viduetat, malaltia, etc., és a dir els pobres vergonyants, si bé passaven els seus problemes econòmics, fins i tot fam, no eren marginats pels seus conciutadans, sinó compadits i a vegades ajudats per les confraries, el plat dels pobres de la parròquia, alguna deixa testamentària, etc. Però si la pobresa coincidia amb algun altra motiu de marginació: ésser foraster, no tenir ofici ni benefici, ésser cec, llavors es passava a formar part d'un grup perillosament desvagat, es passava a formar part de la que podem anomenar *gent de mal viure*. Ben patent queda que a tota aquesta gent se la inclou en un mateix grup, en una carta reial que diu: *quod in convicinio seu vicinatibus dictorum monasteriorum et platea jamdicte (de Santa Anna) plures mulieres que suorum corporum exercent infames libidinis passiones et homines lenones sive alcavots necnon etiam nonnulli qui ospitant seu recolligunt in domibus eorum guarduxios, claudos, cecos et multos alios infirmitates fetidas habentes et pugnīs ac pedibus seu tibiīs in parte carentes...*⁵

La pobresa, doncs, podia ésser un motiu per forjar aquest altre tipus de marginats que ratllaven a la delinqüència, als quals hem anomenat gent de mal viure: tafurers, alcavots, prostitutes, lladregots. Eren els marginats per motius morals o legals. Tots ells rebien, si eren condemnats, càstics manifestos. En el cas dels inculpatos de tafurers, alcavots i també vagabunds (veiem com persisteix la idea d'incloure'ls en un mateix grup delictiu), eren esmentats pel nom, en una crida pública que es feia a sò de trompetes per tota la ciutat, i eren obligats a exiliar-se. Els reincidents eren aïllats públicament a la Boria i fins i tot podien ésser penjats a la via pública: a la plaça del Blat, a la Rambla o a «la força prop del carbó del Mar».⁶

4. F. EIXIMENIS, *Regiment de la cosa pública*, Ed. Barcino «Els nostres clàssics», Barcelona 1927, cap. XXII pàg. 130.

5. Arxiu de la Corona d'Aragó ACA Reg. 2153 fol. 3 (any 1408). Document editat per BOFARULL, *La orfaneta de Menargues*, p. 525.

6. Podem trobar documentats càstics públics a Barcelona al *Dietari de l'Antic Consell Barceloní*, I, p. 8 (any 1390), pp. 12, 15, 23 (any 1391).

II

LES MARGINADES

El problema d'aquests estaments ja rebutjats, s'agreuja moltes vegades a causa del sexe. Si haguessim de fer una llista de dones especialment marginades hauríem de parlar de les *jueves* i *sarrüines*; les *esclaves* i *llibertes*; les *alcavotes* i *prostitutes* i fins i tot de les *adúlteres* i les *bruixes*. No permet l'extensió d'aquest treball entrar en aquests temes, cada un dels quals hauria d'ésser motiu d'extensos estudis, aquí només volem comentar uns exemples concrets de dones rebutjades pels seus veïns degut al seu comportament.

De totes maneres abans hauríem de parlar del tracte «especial» que rebia la dona en general. El que podríem dir-ne la *marginació sexual*. La dona era considerada inferior a l'home i l'èscia del pecat d'aquest i font de perdició, *vaixell de mort e de la ira de Déu*, com diu un dels documents que comentarem.⁷ Quan a sobre es tractava d'una dona en qui concorrien altres motius de marginació: una jueva, una esclava, una forastera pobra (que moltes vegades no tenia més remei que viure amistançada), rebia un tracte més alienatori que qualsevol mascle de la seva mateixa condició.

Afirmar que la dona era considerada inferior a l'home no és pas una afirmació gratuïta, només cal llegir algunes opinions d'homes d'aquells segles perquè ens ho confirmin. Tot i que trobem dones concretes que assumeixen tota mena de responsabilitats, i no només entre les reïnes i les abadeses, sinó també entre el poble, i les vídues poden ésser-ne un exemple. L'opinió general era que la dona no tenia la mateixa capacitat de raonar, regir i decidir que l'home. Legalment es podia desfer un contracte signat per una dona, fent consta exclusivament que s'havia signat *propter ignoranciam mulieri*. Així ho trobem documentat a Barcelona l'any 1394 anul·lant-se la donació que havia fet la vídua d'un mariner a la seva filla com a dot, d'una casa al carrer de Julivert, la donació s'invalida fent constar just aquesta fórmula.⁸ I això no és un cas especial per les dones del poble, entre la noblesa, la senyora d'un feu no anava personalment a retre homenatge de fidelitat al rei, sinó que hi trametia un procurador, com fou el cas d'Elisenda, vídua de Bernat de Barberà, la qual afirma, en una carta, que no compareix a fer el seu jurament de fidelitat al rei Joan I a causa del seu sexe.⁹

7. Document III apèndix.

8. Arxiu Històric de Protocols de Barcelona AHPB Bernat Nadal 14-XI-1394/9-V-1395, fol. 12v.

9. ACA Pergamins de Joan I carpeta 307, doc. 39.

Tot això respon a la idea de que la dona és considerada inferior i subordinada a l'home. Sant Tomàs deia, que així com Déu era el principi i fi de l'home, l'home era el principi i el fi de la dona,¹⁰ tesi que és evidentment molt greu.

Els nostres intel·lectuals, sense arribar a afirmacions tan rotundes, pensaven que la dona no estava capacitada per afrontar cap mena de responsabilitat ja que segons deia Eiximenis estava mancada de *raó e de seny*, per ixò *comunment no fem les fembres princeps, ne ducs, ne jutges, com sabem que comunment no han negun regiment que sien prudents, ne ab neguna sabiesa.*¹¹ O bé com ho deia en vers Jaume Roig: *al mon no és dona complida e proveïda de saviesa, virtuts bonea e de seny clar. No.n cal cercar, car no n'hi ha.*¹² O també Bernat Metge, tot intentant fer una defensa del sexe femení, la fonamenta en la inferioritat de la dona vers el mascle, ja que si els homes, amb més capacitat de raonament, s'erren, més poden errar-se les dones *qui no han tanta perfecció com ells.*¹³

De totes maneres no era per la manca de seny pel que més comunment era blasmada la dona, sinó pel seu sexe. L'atracció que podia sentir per ella l'home la convertien en un agent del diable. En aquest sentit és ben significatiu el que deia Vicent Ferrer en moltes de les seves prèdiques, avisant als homes, i especialment als religiosos, que no miressin les dones; per exemple en un dels seus sermons podem llegir: *Axi fa lo dimoni e diu quan veus una bella dona devant «o, que bella dona, quiny besar la faria» etc. No li deus anar entorn perque no caygues en l'am. Llunya-te'n, no parlar ab ella, si no tu seràs près.*¹⁴

Els predicadors contribuïen a mantenir aquesta idea, si bé no era exclusiva de l'estament clerical aquesta visió de la dona, la idea es generalitza a la literatura de l'època. Així com la literatura trobadoresca exaltava a la dona, almenys d'una manera ideal, la literatura dels segles XIV i XV és essencialment contrària a la dona, i això arreu d'Europa. Petrarca, per exemple, pot dir que la dona és un veritable diable, un enemic de la pau, i que l'home se'n deu

10. SANT TOMÀS, *Summa Teològica*, cap. 93, art. 4. Cita METZ, *Le statut de la femme en droit canonique médiéval* a «Recueils de la Société Jean Bodin», XII, *La Femme*, Librairie Encyclopedique, Bruxelles 1962, p. 78.

11. EIXIMENIS, obra citada, pp. 104-105.

12. JAUME ROIG, *Llibre de les dones o Spill*. — Ed. Barcino, «Els nostres clàssics», Barcelona 1928, p. 108.

13. BERNAT METGE, *Lo Somni*, Ed. Barcino, «Els nostres clàssics», Barcelona 1925, p. 136.

14. VICENT FERRER, *Sermons III*. Ed. Barcino, «Els nostres clàssics», Barcelona 1978, p. 30.

Hi ha un altre exemple semblant a la p. 51.

allunyar si vol viure tranquil.¹⁵ És possible que la relativa llibertat i iniciativa que havia adquirit la dona en el món urbà, contribuïssin en certa manera a la reacció de l'home contra d'ella a través de la literatura, els sermons, etc.

La dona, doncs, considerada ja per natura inferior a l'home, submesa a ell i motiu de luxuria, sempre font de tentació i agent de les forces infernals, era marginada amb més facilitat per motius ètics que no pas l'home. No parlem ja de les adúlteres, que a més omplien el món de bords, persones comunment indesitjables, segons el pensar de molts, començant per Eiximenis;¹⁶ ni tampoc de les dones públiques que tenien un lloc molt concret a la ciutat medieval essent confinades als prostíbuls. Parlarem d'unes dones que per la seva forma de viure, considerada deshonest; la seva forma de parlar, considerada grollera; les relacions difícils amb el veïnat, que eren fruit de la mateixa xafarderia i rebuig vers elles dels veïns, eren motiu d'escàndol i eren foragitades del barri o del carrer on vivien.

UNES DONES MARGINADES PER ESCÀNDOL

Prenem com a base pel comentari que farem tot seguit, quatre documents procedents de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i que es troben en el fons de documentació vària anomenat «Miscel·lània». Són concretament una denúncia i tres investigacions sobre el comportament d'unes dones que varen viure a Barcelona entre els anys 1405 i 1452. Cap dels quatre casos ens fa veure un procés sencer,¹⁷ sinó senzillament el testimoni de diversos veïns davant dels consellers de Barcelona o del representant del veguer.

Tant la denúncia com les investigacions tendeixen a informar a les autoritats ciutadanes sobre tres delictes concrets: si la dona inculpada és prostituta, si és alcavota i si és mal parlada. La finalitat d'aquesta recerca era intentar que la dona fos, almenys, foragitada del veïnat.

Intentarem analitzar una mica qui eren aquestes quatre dones i com estaven considerats aquests tres delictes.

15. PETRARCA, *Des remèdes de l'une et de l'autre fortune*. Citat per DELUMEAU a *La peur en Occident XIV-XVIII siècles*, p. 314. En aquest llibre hi ha tot un capítol que parla de la dona com agent del diable, pp. 305-345.

16. EIXIMENIS, obra citada, cap. XXV.

17. Un procés més complert d'aquesta època que és de gran interès pel tema que estudiem ha estat publicat per J. RIERA, *El cavaller i l'alcavota*. Ed. El pi de les tres branques, Barcelona 1973.

LES QUATRE DONES INCULPADES

1. *Eulàlia, filla de la lliberta Guilleuma*

Eulàlia era filla d'una ex-esclava, vivia al carrer del Bot de Barcelona l'any 1405. Sabem forces coses d'ella per mitjà de les xafarderies dels veïns. Havia estat ja foragitada del carrer de Vertrallans, segons sembla pel seu comportament, i el batlle li havia prohibit de tornar-hi a viure sota ban de 10 lliures. Llavors l'Eulàlia s'en va anar a viure a una casa de lloguer molt aprop d'allà, al carrer del Bot.

Ens ha semblat molt curiós que una dona que havia estat foragitada d'un carrer per escàndol, se'n anés a viure tan aprop, sembla com si volgués desafiar a les autoritats i als veïns, que segurament haurien contribuït a treure-la del carrer. L'Eulàlia se'n va anar a viure dues travessies més avall, i és clar allà la coneixia tothom.

Segons afirma una veïna, l'Eulàlia havia estat casada i ja en vida del marit se n'havia anat amb un home, potser d'això li venia la mala fama que li atribueixen tots els testimonis. És possible que fos una vídua jove o bé que el marit l'hagués deixada per adúltera. Al carrer de Vertrallans hi havia viscut amb la seva mare en una casa de propietat, això ens reafirmaria en la idea de la integració dels lliberts, que vivien a qualsevol indret de la ciutat i eren propietaris de llurs cases. S'hauria de remarcar en aquest sentit que en cap moment no es retreu que l'Eulàlia sigués filla d'una esclava, cap testimoni no esmenta aquest fet.

Què és el que es retreu a l'Eulàlia? Primerament que a casa seva hi entren i en surten molts homes de diverses condicions; si bé cap testimoni no sap el qui hi fan, la majoria dedueixen que no hi poden fer res de bó degut a la mala fama de la dona. Algú l'ha vist sortir de nits amb el cap cobert i tornar a l'alba; d'altres només ho han sentit a dir que surt de nits; un veí la va veure sortir de casa just la nit abans, que era diumenge, amb dos homes, ella anava amb el cap cobert *e anassen là on li plach a dar-se plaser*.¹⁸ Només un dels sis testimonis que intervenen, que és precisament una dona casada, diu que ella s'està una mica lluny de la casa de l'Eulàlia, que no es mou de casa seva i que *no es cura de la dita Eulàlia*. Amb lo petit que era el carrer del Bot i amb la mena de vida que es portava, sembla talment que aquesta dona vulgui protegir a la inculpada o era una persona molt discreta.

No sabem fins a quin punt pot ésser important la informació que donen

18. Les cites textuais que apareixen a partir d'aquí que no porten nota, corresponen als documents de l'apèndix.

molts dels testimonis remarcant que va amb el cap cobert, potser era perquè no la poguessin reconèixer. Ara bé els veïns insisteixen en aquest fet, perquè l'Eulàlia anant embolcallada així, incorria en una falta, ja que els consellers de la ciutat havien prohibit que les dones de mala fama anessin pels carrers amb mantells i capes.¹⁹

Pel que fa al primer punt de la informació, és a dir si l'Eulàlia practicava ostensiblement la prostitució, no es diu res en concret. Hem de tenir en compte que sembla que només estava prohibida la prostitució manifesta. Si una dona vivia amistançada o mantenia relacions discretament amb alguns homes no es tenia per un delictes massa greu; només quan actuava d'una manera semblant a les dones del bordell, és a dir *tenint lur siti e stants als lindars de die, e de nit tenints semblant siti e lum a les portes*,²⁰ només llavors era tinguda per pública i era confinada al bordell. En altres casos d'escàndol, diem-ne menor, es limitaven els consellers o el veguer a amonestar-la, posar-l'hi un ban o a foragitar-la del veïnat.

El segon punt de la informació era assabentar-se si era alcavota. En el cas de l'Eulàlia es veu ben clar que no hi ha cap denúncia en aquest sentit, tothom afirma que no ho sap, i fins i tot un dels testimonis ho desmenteix categòricament, afirmant que no és alcavota sinó que és una *gran bagassa*.

El tercer punt, és a dir el caràcter violent de l'Eulàlia i la seva mala llengua, és el que tenia veritablement preocupats als veïns, sobretot al matrimoni compost per l'Arnau Albagés, mestre de cases, i la seva muller Maria. Segons sembla l'Eulàlia insultava a tot el veïnat, es barallava amb tothom i fins i tot amenaçava i intimidava.

Veiem com queda això definit per l'interrogatori dels veïns: l'Eulàlia vitupera a tothom, a totes les dones els hi diu *bagasses*, que es veu que era l'insult que més correntment es donava a una dona. El seu insult pels homes sembla més suau, no passava de *barba merdosa*. Però sobretot es barallava constantment amb tothom; fins i tot aquella dona que vivia al cap del carrer i que ni se n'havia enterat de què l'Eulàlia sortís de nits, deia que sovint es barallava amb el veïnat.

Però com començaren aquestes baralles? Els veïns es posaren amb ella i amb el seu comportament, concretament hi va haver una veïna, Maria, muller d'Arnau Albagés, que reptà a l'Eulàlia per la vida que portava: que si surt de nits, que si entren homes a casa seva..., la inculpada creu que amb això *no fa tort a ningú*; insulta la veïna, i a més li envia dos homes que la intimidien dient-li que si el seu marit no la castigava que la castigarien ells. La muller de l'honorat mestre de cases es va indignar. El seu marit va reptar llavors a l'Eulàlia amenaçant-la amb denunciar-la als consellers, l'Eulàlia li va dir que qui seria el

19. AHCB *Llibre del Consell XIX*, fol. 73.

20. AHCB, *Obreria 27* (any 1440).

barba merdosa que s'atreviria a denunciar-la; davant de tan gran insult l'Arnau Albagés va encapsalar els testimonis que anàren als Consellers a informar contra l'Eulàlia. Amb ell hi va anar també la seva muller, un cotrate seu, en Domingo Ram, mestre de cases, amb la seva muller; un altre home i una altra dona, veïns tots ells del carrer del Bot.

Tots pensen que no es pot conviure pacíficament amb una dona així al barri, i el que volen és que sigui foragitada d'allà, no creuen pas que es mereixi un càstic més gros, però tampoc creuen que ells hagin d'aguantar una dona que dongui mal exemple i a més es baralli i amenaci amb trencar el cap a l'un, acoltellar a l'altre. Com afirma un dels veïns *null hom no pot viure ab ella*, és tan mal parlada i tan barallosa que ni els mateixos Consellers no s'atreveixen a treure-la del veïnat.

No sabem si els pacífics, però xafarders, veïns del carrer del Bot, varen poder treure d'allà a l'Eulàlia, filla d'una lliberta, segurament vídua o deixada pel marit per adúltera, sense altre ofici ni benefici que la prostitució, això sí una prostitució disceta. Dona amant de la gresca però de caràcter violent, marginada per quasi tots els seus veïns, els del carrer de Vertrallans i els del carrer del Bot.

2. Clara, que viu davant del dormidor de Fra Menors

La Clara ve documentada deu anys després, pel 1415, vivia al carrer que avui es diu Josep Ansem Clavé, darrera del que és govern militar. Com diu el document vivia al carrer que anava des del Plà de Sant Nicolau a la Dassana davant mateix del dormidor de Fra Menors, en una casa que era propietat d'un tal Mercer i que ella tindria llogada, això ens fa pensar que seria forastera.

No sabem res del seu origen, no es diu qui eren els seus pares ni la seva procedència. Hem trobat que normalment no apareixen els noms de família de les dones públiques, que sempre eren cridades pel nom de pila i algun malnom. En canvi queda molt clar el lloc on vivia, un veïnat força perillós per la seva proximitat al bordell de Viladalls, situat just entre el mur de la Rambla i el carrer del Vidre.⁴¹

Per altres documents hem notat la tendència d'estendres el bordell pels carrers del voltant, el del Vidre,⁴² Quintana, Raurich, Escudillers, Amplé, etc. Tot i les ordres concretes i repetides dels consellers, a instància fins i tot al-

21. A Barcelona a començaments del segle xv hi havia també un altre bordell anomenat de la Volta d'en Torra, situat entre el carrer Jutglar i la Rambla.

22. Veiem que al veïnatge del bordell hi viu de vegades gent que no sabem pas si és massa honrada, al mateix carrer del Vidre hi podem documentar l'any 1410 una de les noies posades en el procés publicat per RIERA, obra citada.

gunes vegades dels reis, veiem que aquells carrers propers a Viladalls ubiquen dones de vida alegre, especialment a l'indret de Fra Menors. Al fogatge del 1448, al mateix carrer del que trenta-tres anys abans es vol treura a la Clara, la illa davant del dormidòr de Fra Menors, hi vivien, entre altra gent que cal pensar que era honorada, na Caterina fembra de partit, na Violant fembra de partit, Isabel la grossa de partit.²³

Contra l'esmentada Clara els veïns tenen denúncies més concretes i més rotundes que contra l'Eulàlia, de qui hem parlat abans. Hi han dotze testimonis que coincideixen en afirmar que la Clara és notòriament una dona pública. Entre els testimonis hi havien quatre matrimonis i quatre homes més. D'aquests hi ha dos mestres de cases, un manobre, un sabater, un mariner, un fuster, un hortolà i un cec, que és de creure que pel seu defecte físic no tindria cap ofici. És doncs un barri menestral, de gent senzilla, que no volien que s'extengués cap allà el bordell. No volien el veïnatge de Clara ja que a casa seva hi entraven homes de totes les condicions, quan els uns en surten els altres hi entren, sembla una porta de bany; a casa seva hi mengen, beuen i jueuen una gran munió d'homes.

Hi ha testimonis tant precisos com el d'un veí que viu paret per paret al costat de casa de la Clara, es deia Pere Vinyoles i era sabater, el qual afirma que podia sentir tant bé el que passava a casa de la Clara com a la seva pròpia cambra. La muller d'un manobre afirma que la Clara té muntat a casa seva un bordell tant gran com el de Viladalls. Fins i tot hi ha el testimoni directe d'en Joan Alegre, fuster, qui afirma haver-se «jolenit» amb la Clara algunes vegades i fins i tot es va estar un dia sencer amb ella.

Irònicament l'únic testimoni dels dotze que diu no haver vist res d'això és un cec, però diu que ell ho ha sentit a dir. En canvi la seva muller la tracta de putana, alcavota i lladra. Li ha robat una gallina, una gerra i una escombra, i a casa de la Clara un home va intentar forçar a la seva filla de sis anys, la única cosa que hi ha en defensa de la inculpada és que ella mateixa ho va impedir i va portar la nena a casa de sa mare.

La Clara era doncs prostituta notòria i, si bé no ho sabem del cert, és de creure que fou condemnada a viure dins de Viladalls o a exiliar-se de la ciutat. Potser també es va poder comprobar que era alcavota, si bé això només en tenim dos testimonis no massa concrets, els altres diuen que no ho saben. Pensem que era un delictes més greu l'alcavoteria que la prostitució, doncs mentre aquesta era tolerada i fins i tot reglamentada pels mateixos consellers dins dels bordell públic, l'alcavoteria era severament castigada, fins i tot amb la mort pels reincidents.

Pel que fa a la seva mala llengua sembla que porti menys problemes que la d'Eulàlia, o bé els seus veïns eren més tolerants pel que feia als insults que

23. AHCB Fogatge (any 1448).

no pas els del carrer del Bot. La Clara es limitava a dir a totes les bones dones *bagasses, metzaneres i corradisses* (és a dir putes, emmetzinadores i alcavotes). I a tots els bons homes del veïnat *cornuts* o bé coses ben gracioses com ara *no van els cornuts per les muntanyes ans van pels plans* (pensem que vivia al plà de Sant Nicolau). Ens trobem doncs amb una dona amb un bon sentit de l'humor, si no fos que quan els veïns es posaven amb ella sortia amb una barra i movia baralla pel carrer.

3. Joana, amiga d'en Miralles

D'aquest cas només en tenim la denúncia feta als Consellers, amb la súplica dels veïns perquè sigui foragitada del carrer dels Pergaminers on vivia i fins i tot de Barcelona. És acusada de prostituta, alcavota i blasfema.

Se la coneix únicament com l'amiga d'en Miralles o pel malnom «Na Monge» (com veurem, l'altra dona de qui parlarem tot seguit també se l'esmenta només amb el nom del seu amic). Es despersonalitza del tot la dona, de manera que només se la coneix; no ja pel nom del seu pare o del seu marit, sinó també pel del seu amant.

L'amistançament el veiem tractat com un fet normal, i és que ho era; a la Barcelona d'aquell temps, no és un delictes. Si la dona visqués amistançada però honradament ningú no tindria res a dir-hi. I això ho podem afirmar tan rotundament perquè n'hem trobat alguns casos i especialment un contracte d'amistançament davant de notari.

Potser convindria parlar una mica d'aquest contracte d'amistançament. El signen Violant filla d'un sabater de Rubielos de Mora, que es compromet a viure amb un veí de Barcelona i aquest, Marc Escuder, comptador de les regalies d'aquesta ciutat, per tants d'anys com ambdós volguessin. Ella serà alimentada, vestida i calçada i cobrarà un salari anual de sis lliures i podrà emportar-se'n quan s'acavi el contracte, és a dir quan s'en cansin de viure junts l'un o l'altre, tots els vestits i joies que ell li hagués donat durant aquells anys.²⁴

Ara bé, podia donar-se el cas de que l'amic fos de fet l'alcavot de la dona, llavors no es produïa un cas d'amistançament sinó d'alcavoteria, d'aquest fet es tracta precisament en el proper document. O podia ésser també que la dona no fos només amiga d'un home sino de molts, llavors es donava un cas de prostitució i d'aquí venia el delictes.

De la Joana en un foli de paper es diuen moltes coses i molt greus, mai consta com a delictes el seu amistançament amb en Miralles. La Joana és *vil de son cors e horra de sa llengua*; a casa seva acull alcavoteriés, jura de Déu, la Verge i els sants (a les altres dones no se les inculpa de blasfemes sinó només

24. AHPB Tomàs Bellmunt, man. 30-IV-1399/28-XI-1399, fol. 23v.

de mal parlades). La Joana porta verí mortal, i al lloc on està, habita o conversa, ho omple tot del seu verí. A casa seva s'organitzen veritables orgies *d'hommes mullerats e fembres maridades*; els escàndols són tan grues que els mateixos veïns d'aquell barri artesà no s'atreveixen a posar-los per escrit, sinó que demanen audiència als Consellers per a parlar-ne personalment, ja que a casa d'aquella dona es feien disbarats enormes, coses *vils e stranyes en vers Deus e lo mon* i tot a instància d'ella. No es parla per a res del seu amic ni de cap altra de les persones que concurreixen a casa seva, ja que de totes les coses horrososes que allà es feien en tenia la culpa la Joana i es feien *per enginy e megençeria d'aquella*. És realment la dona enviada pel diable, culpable de tots els pecats que es fan al seu costat.

Tampoc en aquest cas no sabem el que va passar amb la Joana, fins i tot el document ens ve incomplert sense signatures ni data, si bé la lletra és de la primera meitat del segle xv i algú amb grafia moderna hi ha escrit, any 1430.

4. *L'amiga d'en Sallarès*

Ben poques coses en sabem d'aquesta dona, ni tant solament el nom de pila, ni el carrer on s'estava a Barcelona l'any 1452. La única cosa que sabem és que era amiga d'en Sallarès i per un dels testimonis sabem també que era una dona força jove, i és de creure que seria atractiva per la bona clientela que, segons sembla, tenia.

La informació que es recapta sobre ella va encaminada a saber si era prostituta i també si el seu amic o amo era de fet el seu alcavot, ja que en Sallarès, si bé consta que era escuder, sembla que de fet no treballava. Cap testimoni no sap dir si tenia alguna mena de feina que li permetés mantenir a la seva amiga, o bé ella no tenia cap més remei que prostituir-se per a viure. Veiem que el deure de l'amic era el de sostenir a la dona, i això es considerava normal i honest; en canvi el cas contrari, que ell fes d'alcavot d'ella i la obligués a viure del guany del seu cos, i fins i tot a sostenir-lo a ell, llavors això era un delictes, especialment pel que feia a n'en Sallarès.

Aquest interrogatori és quelcom diferent dels altres, podem notar que no sembla que derivi de cap denúncia concreta dels veïns contra d'ella, sinó d'una investigació de la cort del veguer per una brega que hi havia hagut al carrer i en la qual havia estat ferit en Sallarès.

Podem notar a través d'aquest document que aquesta dona vivia en un indret de la ciutat quelcom diferent de les altres, un barri més ric, ja que els seus veïns eren gent més important que els que hem vist fins ara. Cal remarcar que tots els testimonis dels casos anteriors eren menestrals, mariners, hortolans, en canvi en aquest afer hi intervenen com a testimonis del veïnat no

res menys que dos notaris i dos mercaders; potser precisament perquè era un carrer de gent molt respectable no es fa públic el nom del carrer.

També cal remarcar que no es demana als testimonis si aquella dona era mal parlada, ja que es dona per suposat que no ho era, seria una noia diem-ne més fina que les que hem esmentat en els altres documents, procediria d'una capa social superior o almenys era amant de persones importants. No movia alderull pels carrers ni es barallava amb el veïnat, fins i tot un veí afirma que des de que vivia allà mai no havia sortit de casa ni per anar a missa.

El que vol aclarir el veguer és si aquesta dona és prostituta manifesta i encara més si ho és per compte d'en Sallarès. Es veu que aquest s'havia posat en algun embolic i l'havien ferit allà mateix al carrer on vivia la seva amiga unes nits abans, sembla que per l'alderull que això va portar es va iniciar la investigació pel veïnat.

Fos com fos, el que volen saber les autoritats és si en Sallarès fa alguna feina per la que rebí alguna remuneració, i es dedueix del document, que probablement vivia de la feina d'ella. De la seva amiga es fan dues preguntes concretes, si viu deshonestament i si ho fa de manera tant manifesta que de nits tingui la porta oberta, aquest darrer fet, com ja hem dit abans, comportava un major delicte.

Analitzem la primera pregunta, és a dir *si viu deshonestament, çò és que faça adulteri de la seva persona ni haja en casa fressa de gent*. Veiem què hi diuen els testimonis, començant pel notari Rafael Riudor, que vivia a la casa del costat d'ella. El discret notari, que no sembla tan discret, quan arribava a casa seva, sortint de l'escrivania, sopava i es posava a la finestra (pensem que l'interrogatori es fa a finals de juny), des de la finestra veia com entraven i sortien alguns homes de casa de la seva veïna, ell no pot afirmar amb certesa què hi feia aquella gent allà *mes es de presumir que no hi entren per dir Ave-Maries*.

Un altre veí, un mercader, ha sentit a dir que viu deshonestament amb capellans, conversos i altres homes. Un altre mercader afirma que ha vist descavalcà un ciutadà davant de la casa de la dita dona i que hi va restar una estona, però no sap perquè hi va anar. És de creure que seria un ciutadà important pel fet de que anés a cavall i de que portés un minyó que es va quedar a fora de la porta guardant el cavall.

El discret Pere Baurells, notari, ha sentit a dir que aquella dona havia estat amiga d'un personatge com el canonge Planella. Un escuder del dit notari i el mercader Miquel Ses Illes, han vist entrar a casa seva a mossèn Aguilar i a n'en Sos. Veiem que es movia doncs entre gent d'importància.

Ens agradaria poder comentàr una mica qui eren aquests personatges amb els quals es relacionava tant íntimament l'amiga d'en Sallarès. Pel que fa a l'eclesiàstic, el canonge Planella, si bé no ho sabem del cert, podia ésser Ramon de Planella, que fou després canonge de Vic, canonge guerrer que va

actuar com a cap dels soldats de Catalunya contra Joan II a la comarca d'Osona. Pensem que entre la família Planella hi havia eclesiàstics d'importànci havent estat Pere de Planella bisbe de Barcelona a les darreries del segle XIV.²⁵

Els altres dos personatges són més fàcils d'identificar. Si bé tampoc ho sabem amb certesa, creiem que mossèn Aguilar podia ésser en Joan d'Aguilar, mercader, que va intervenir moltes vegades en els afers de la ciutat durant els anys inclosos entre 1451 i 1454 i era partidari de la «Busca». En Joan d'Aguilar era just conseller de la ciutat l'any en que el seu nom surt a relluir degut a aquest procés, és a dir pel 1452.

L'altre «amic» d'aquella dona és un personatge prou conegut, en Sos, que seria Leonart de Sos, mestre de la Ceca de Barcelona, que precisament forma part del Consell de Trenta, l'any següent, 1453, tot i la vida irregular que portava l'any abans; ja que el trobem implicat en aquest afer en el qual mantenia certes relacions amb l'amiga d'en Sallarès, segons dos testimonis, i també aquell any havia estat incumpat de la mort d'un apotecari, delictes del que havia estat indultat.²⁶

Tothom sabia doncs que aquella dona rebia forces cisites a casa seva i d'homes prou importants, ara bé el que pretenia l'interrogatori era saber si vivia manifestament com una dona pública. Per això tots els testimonis foren interrogats sobre si la porta de casa d'ella estava oberta de nits. D'això ningú no en pot informar, ja que cap dels testimonis ni ho ha vist ni ho ha sentit a dir, tothom tancava la porta de casa seva a la nit i ningú no tenia cura de si les portes dels altres estaven tancades o obertes.

Però en canvi hi han dos testimonis que unes nits abans varen sentir remors pel carrer, l'un afirma haver sentit crits de *via fora* (veu d'alerta que servia per a demanar socors), i després se'n va assabentar que havien acollatellat a n'en Sallarès. L'altre testimoni afirma que va sentir soroll a la seva porta i després va veure aquella dona que sortia a la finestra i deia *ai lassa mon amo és que an ancolsat*.

Ella com veiem es sentia com la serventa d'aquell home, a qui anomenava amo, l'amiga d'en Sallarès, com li diuen al document, tot i ésser «amiga» de personatges ben importants, sap que en Sallarès és el seu amo i que aquell afer en el qual ell en surt ferit no li pot portar res de bó, per això surt a la finestra cridant quan el veu perseguit. Després d'aquell fet s'inves-

25. Pere de Planella va ésser Bisbe de Barcelona de 1371 fins a 1385. El canonge Ramon de Planella ve documentat per J. SOBREQÜÉS a *La guerra civil catalana del segle XV*. Ed. 62, Barcelona 1973, pp. 230, 334, 367, 382.

26. Joan d'Aguilar el trobem documentat per C. BATLLE, a *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo XV*, pp. 174, 201, 203, 224, 227, 229, 237, 252, 273, 289, 331.

Leonard Sos ve citat a la mateixa obra pp. 235, 259, 563.

tiga sobre ella, però no creiem que la cosa arribés gaire lluny, segurament, gràcies a la influència de gent prou important. Ja veiem que el testimoni dels veïns, que en els altres casos és decisiu en contra de les dones de les que hem parlat fins ara, més aviat afavoreix a aquesta dona, que tothom sap que porta una vida prou irregular,²⁷ però que degut als seus influents amics ningú no vol tirar contra d'ella la primera pedra.

DOCUMENTS

I

1405, octubre 3 i 5. Barcelona.

Informació rebuda pels consellers de Barcelona contra Eulàlia, filla de la lliberta Guilleuma, que viu al carrer del Bot. Es tracta de la informació donada per alguns veïns sobre la mala vida que porta i les amenaces i vituperis contra el veïnat.

AHCB Miscel·lània 13 (A)

Informació recepta contra Eulaliam, filiam Guillelme olim serve, que moratur in vico vocato d'en Bot.

Die sabbati III octobris anno a nativitate Domini M° CCCC° quinto, fuit recepta informació sequens contra Eulaliam, filiam Guillelme olim serve, que moratur in vico vocato d'en Bot.

ARNALDUS ALBAGÉS, mestre de cases qui^a està en lo dit carrer d'en Bot, testes jurat e interrogat dir veritat d'açò que serà demanat. E primerament fou interrogat si sab o ha hoyt dir que la dita Eulàlia sia àvol fembra de son cors liurant aquell desonestament als homens. E dix ell testes^b que la dita Eulàlia fa gran aplech d'omens, e con los uns n'ixen los altres hi entren^c fort desonestament, però no sab ell testes que.s fan los dits homens dins casa ab ella, mas que és intenció sua que no y fan sino dolenties, atenant la fama de la dita Eulàlia qui és reputada per gran bagassa, e per aytal l'an gitada del carrer d'en Bertrallans on estava la dita Eulàlia, e li fou

27. Hauríem de remarcar que algunes coses comprometedores tant per en Sallarès com per la seva amiga que havien estat dites pel notari Riudor, estan ratllades en el document, segons consta a les notes del mateix.

posada pena de X lliures⁴ per manament del batle que d'aquí avant no y gosàs estar ne habitar, jassia que estigués en lo seu alberch mateix. E axí matex ha hoyt ell testes que la dita Eulàlia dehia quant alguns del veynat la reptaven de çò que feya, que no fahia tort a nagú; hoc encara més diu ell testes que ha vist dues vegades que la dita Eulàlia axia de casa ab lo cap cubert⁴ a cap vespre, e no tornava tro l'endemà en l'alba.

Interrogació si sab o ha hoyt dir que la dita Eulàlia sostinga dins casa sua alcavoteria ni mal pentuch. E dix ell testes que no y sab res.

Interrogació si sab o ha hoyt dir que la dita Eulàlia haja mala lengua ni diga paraules vils ne desonestes al dit veynat. E dix ell testes que hoc ta mala que no pot pus, e que si era bagassa de bordell no la poria haver pijor, e que totes quantes dones ha al veynat son desonrades e appellades bagasses per la sua vil lengua, entant que no.u poden pus soferir. E dix encara més' ell testes que la dita Eulàlia diu tots dies e pur qui serà aquell qui irà a consellers per dir-li res de mi; hoc més diu ell testes que la dita Eulàlia li ha manaçat que li farà trencar lo cap si ell sa gosava entremetra de fer-la traure del dit veynat.

Eadem die et nora

EXIMENO DE DEROCA, qui està en lo carrer d'en Bot sobre dit, testes jurat e interrogat dir⁴ veritat d'açò que serà interrogat. E primerament fou interrogat si sab o ha hoyt dir que la dita Eulàlia sia àvol fembra de son cors liurant aquell desonestament als homens. E dix ell testes que ha vist e veu que dins casa de la dita Eulàlia entren e ixen d'uns homens e d'altres, però no sab ell testes que.s fan los dits homens ab la dita Eulàlia, mas que.s pensa que no y fan res de bé, attenant la fama de la dita Eulàlia qui és una gran bagassa, e per aytal és hauda e reputada, e que per la sua viltat fou gitada del carrer d'en Bertrallans, on la dita Eulàlia estava en un alberch de sa mare, e li fou posada pena de X lliures que d'aquí avant no y estigués.

Interrogació si sab o ha hoyt dir que la dita Eulàlia sia alcavota ne sostenga dins casa sua alcavoteria ne mal pantuch. E dix ell que verament no u sab.

Interrogació si sab o ha hoyt dir que la dita Eulàlia haja mala lengua ne diga paraules vils ne desonestes a son veynat. E dix ell testes verament senyer hoc ta mala que tot lo veynat és avilat e desonrat per ella, entant que no u podem pus soferir.

Eadem die

FRANCESCA, muller d'en SANXO DE XORQUES, qui està al dit carrer d'en Bot, testes jurada e interrogada dir veritat d'açò que serà demanada.

E primerament fou interrogada si sab o ha hoyt dir que la dita Eulàlia sia àvol fembra de son cors liurant aquell desonestament als homens. E dix ella testes que ella està luny de la dita Eulàlia, al cap del veynat, e està dins casa sua e no.s cura de la dita Eulàlia ni s'en pren esment, e per conseguent que no pot dir la dita Eulàlia si és bona o àvol.

Interrogació si sab o ha hoyt dir la dita Eulàlia sia alcavota ne sostenga dins casa sua mal pantuch ni alcavoteria. E dix ella testes que no y sab res.

Interrogació si sab o ha hoyt dir que la dita Eulàlia haja mala lengua ne diga paraules vils ne desonestes al dit veynat. E dix ella testes que veu sovint e menut que.s baralla ab lo dit veynat e als no y sab.

LÚCIA, muller d'en DOMINGO RAM, mestre de cases, testes jurada e interrogada dir veritat d'açò que serà demanada. E primerament fou interrogada si sab o ha hoyt dir que la dita Eulàlia sia àvol fembra de son cors liurant aquell desonestament als homens. E dix ella testes que ha vist^a diverses vegades que en casa de la dita Eulàlia entraven e axien uns e altres homens, e que la dita Eulàlia, segons que ella testes ha hoyt dir, ix al vespra de casa e torna en l'alba ab lo cap cubert, però no sab ella testes d'on ve ne d'on no, mas que la dita Eulàlia es hauda e reputada per àvol fembra e per vil, e que ja en temps que havia marit s'en anà ab un hom.

Interrogació si sab o ha hoyt dir que la dita Eulàlia sostenga dins casa sua mal pantuch ni alcavoteria. E dix ella testes que no.s sab.

Interrogació si sab o ha hoyt dir que haja mala lengua ne diga paraules vils ne desonestes a sson veynat. E dix ella testes que hoc ta mala que tot lo veynat és desonrat per ella, e que tantost lurs manassa que.ls farà trencar lo cap o.ls farà be acoltellar, entant que lo dit veynat no.n pot pus soferir, ans s.i seguirà un jorn un gran escàndol per la sua mala lengua.

Die lune V octobris auno predicto

MARIA, uxor ARNALDI ALBAGÉS' predicti testes jurata et interrogata dicere veritatem quam sciat etc. E primerament fou interrogada si sab o ha hoyt dir que la dita Eulàlia sia àvol fembra de son cors liurant aquell desonestament als homens. E dix ella testes que la dita Eulàlia acull dins casa sua adés uns homens adés altres, però no poria dir ella testes que fa ab los dits homens, mas que és de intenció d'ella testes que, atesa la mala fama de la dita Eulàlia, qui ja per semblant rahó és estada gitada del carrer d'en Bertrallans on estava en sa propia habitació, la dita Eulàlia no fa res de bé ab los dits homens. Hoc més dix ella testes que sovint e menut de nits la dita Eulàlia ix de casa^m ab lo cap cubert e no torna tro al matíⁿ en l'alba. E no ha molt que ella testes viu que a cap vespra la s'en menaven II homens però no podia dir ella testes on la menaven ne on nó. E cón ella testes un dia reptàs la dita Eulàlia^o d'açò que fehia mal, la dita Eulàlia dix moltes paraules vilanes a ella testes,

e no res menys li tramés dos homens qui manaçaren^a a ella testes li digueren que si son marit no la castigava que ells la castigarien.

Interrogació si sab o ha hoyt dir que dita Eulàlia sia alcavota ni sostenga alcavoteria ni mal pantuch dins casa sua. E dix ella testes que no y sab res.

Interrogació si sab o ha hoyt dir que la dita Eulàlia haja mala lengua ni diga paraules vils ne desonestes a son veynat. E dix, verament hoc fort mala e desonesta lengua en tant que tot lo veynat arreu es desonrat e vituperat per ella. E que l'altre jorn la dita Eulàlia manaçà al marit d'ella testes que li faria trencar lo test del cap, e com lo dit marit seu digués a la dita Eulàlia que la faria gitar del veynat e que lo dit veynat niria parlar ab Consellers, la dita Eulàlia dix: ara veurem qual serà lo barba mardosa qui y gosarà anar.

Eadem die lune

DOMINGO RAM, mestre de cases, testes jurat e interrogat dit veritat d'açò que serà demanat. E primerament fou interrogat si sab o ha hoyt dir que la dita Eulàlia sia àvol fembra de son cors liurant aquell desonestament als homens. E dix ell testes que la dita Eulàlia ha fort gran pressa a que veu tots dies que acull dins casa sua homens de diverses condicions, e que no n vol estar menys, hoc encara ir, qui era dicmenge^g viu ell testes que en casa de la dita Eulàlia vingueren IIII homens qui la monprengueren que al vespra sa tingués per dit d'anar-se.n ab ells o ab la un d'ells. E de fet al vespra la dita Eulàlia axí de casa ab lo cap cubert e anassen la on li plach a dar-se plaser, la qual cosa és de mal exempli a tot lo veynat.

Interrogació si sab o ha hoyt dir que la dita Eulàlia sia alcavota ni sostenga dins casa sua alcavoteria. E dix ell testes que no verament, sino que és gran bagassa.

Interrogació si sab o ha hoyt dir que la dita Eulàlia sia mala parlera ni diga paraules vils ne desonestes e son veynat. E dix, hoc senyer ta mala que tot lo veynat és desonrat per ella, encara que.s te en vil que consellers ni null hom la gos traure del dit veynat, e verament null hom no pot viura ab ella.

NOTES: *a* segueix *moratur* ratllat. — *b* segueix *ell* ratllat. — *c* segueix *però* ratllat. — *d* posada pena de X lliures interlineat. — *e* cubert interlineat. — *f* encara més interlineat. — *g* dir repetit. — *h* segueix *ella testes* ratllat. — *i* segueix *sen* ratllat. — *j* Albagés amb Al interlineat. — *l* testes interlineat. — *m* segueix *e no to* ratllat. — *n* segueix *em* ratllat. — *o* reptàs la dita Eulàlia interlineat. — *p* segueix a la dita Eulàlia ratllat. — *q* que era dicmenge interlineat.

II

1415, maig 2. Barcelona.

Informació rebuda pels consellers de Barcelona contra Clara, que viu davant del dormidor dels Frares Menors d'aquesta ciutat. És el testimoni d'alguns veïns sobre la mala vida que porta i la mala llengua que té.

AHCB Miscel·lània 13 (A)

Dijous a II dies de maig de l'any M CCCC XV. Contra na Clara, qui està en l'alberch d'en Mercer en lo carrer qui va del Plà de Senç Nicholau a la Draçana, davant lo dormidor dels Frares Menors, fou rebuda la informació següent:

GUILLEM RAMON SALA, mestre de cases, qui està en lo dit carrer assats prop de la dita Clara, testes jurat e interrogat dir veritat la qual sàpia sobre les coses de que serà interrogat. E primerament fou demanat si sab o ha hoyt dir que la dita Clara sia àvol fembra de son cors liurant aquell desonestament als homens. E dix que en casa de la dita Clara venen homens de diverses condicions fort desonestament, los quals menjen e beuen e jaen de nits ab la dita Clara; e quant los uns hixen los altres entren, entant que la porta de la dita Clara de dies e de nits no és sino porta de bany.

Interrogat si sab que sia alcavota ni sostinga alcavoteria ni mal pantuch dins la sua casa. E dix que no.s sab.

Interrogat si sab que haja mala lengua ni diga paraules vils e desonestes a son veynat. E dix que hoc tan mala e tan desonesta que no pot pijór, car totes les dones del veynat son anomenades bagasses e los homens cornuts e moltes altres vilanies que ls diu fort desonestament per la sua vil bocha.

JOLIÀ OLIVA, mestre de cases, qui està en lo cantó del Plà de Sent Nicholau, testes jurat e interrogat etc. E dix senyor jo he vist dels meus hulls que en casa de la dita Clara entren e hixen molts homens de una condició e d'altra fort desonestament, los quals de certa sciència jo no poria dir perque si entren, mas he hoyt dir que no hi entren per res de bé, atesa la mala fama de la dita Clara.

Interrogat si sab o ha hoyt dir que sia alcavota etc. E dix que no.s sab.

Interrogat si sab que haja mala lengua ni diga paraules vils e desonestes a son veynat. E dix que ha hoyt dir que ha fort mala lengua e desonesta e que.s baralla e desonra volentes lo dit veynat, e encara si volen res que hix ab una barra.

ANGELINA, muller del demunt dit GUILLEM RAMON SALA, testes jurada e interrogada dir veritat etc. E dix que ella testes sab certament alguns

homens qui entren e hixen en casa de la dita Clara e dormen en casa sua e fan çò que ls plau d'ella, perque es massa notori que ella és àvol fembra de son cors.

Interrogada si sab que sia alcavota ni sostinga alcavoteria ni mal pantuch dins casa sua. E dix que no.s sab.

Interrogada si sab que haja mala lengua ni diga paraules vils e desonestes a sson veynat. E dix que hoc tan mala e tan desonesta que no pot pijor car totes les bones dones del veynat son bagassajades e manassades per ella, e los bons homens appellats cornuts.

PERE VINYOLES, sabater, qui està en lo dit carrer paret migera de la dita Clara, testes jurat e interrogat etc. E dix que notoria cosa és que quaix tots vespres la dita Clara jau ab presa, car ell testes o hou axí clarament com si era en la sua cambra, sino de tres vespres ensà que la dita Clara jau la on li plau.

Interrogat si sab que sia alcavota etc. E dix que no.s sab.

Interrogat si sab que haja mala lengua e diga paraules vils e desonestes a sson veynat. E dix que hoc, tan mala e tan desonesta que no pot pijor e crida a les bones dones bagasses e metzaneres e als homens cornuts.

ANTHONI DE PLA, mariner, qui està en lo dit carrer testes jurat e interrogat dir veritat etc. E dix senyor no.u cal dir car tan pública és que aquexes del bordell no y fan fretura.

Interrogat si sab que sia alcavota etc. E dix que no.s sab.

Interrogat si sab que haja mala lengua. E dix que ha hoyt.ho ha dir que desonra lo veynat.

MARIÓ, muller del dit ANTHONI DEZ PLA, testes jurada e interrogada dir veritat etc. E dix que en casa de la dita Clara entren gran tragan d'homens e de diverses condicions. Mas no poria ella testes de certa sciencia dir que si fan ne que no, però és de intenció ella testes que atesa la mala fama de la dita Clara no hi entren per res de bé los dits homens.

Interrogada si sab que sia alcavota etc. E dix que homens e dones hi entren, mas no sab ella testes per què.

Interrogada si sab que haja mala lengua etc. E dix que hoyt ho ha dir e veu sovin ella testes que la dita Clara se baralla ab lo dit veynat.

ELIONOR, muller d'en JACME, manobre, qui està en lo dit carrer, testes jurada e interrogada etc. E dix que massa és notori que la dita Clara és àvol e vil de son cors e que té axí gran bordell con aquelles de Viladalls.

Interrogada si sab que sia alcavota etc. E dix que de tot se val a res no li va a mal.

Interrogada si sab que haja mala lengua etc. E dix que hoc tan mala e tan desonesta que no pot pijor, e diu a totes les bones dones del veynat bagasses, corradissas e als homens cornuts e que no són el bosch tots los cornuts.

JACME DE BORJA, manobre, qui està en lo dit carrer, testes interrogat etc. E dix senyer certament la dita Clara és una gran bagassa e no.ss'en pot

escondir e de dies e de nits entren en casa sua homens de diverses condicions fort desonestament qui fan çò que.s volen ab ella.

Interrogat si sab que sia alcavota etc. E dix que no.s sab.

Interrogat si sab que haja mala lengua etc. E dix que hoc tan mala que no pot pijor e desonra tot lo veynat e diu a les dones bagasses e als homens cornuts, e que diu que no van los cornuts per la muntanya ans van per los plans.

JOHAN ESPANYOL, qui no.s veu, e està en lo dit carrer paret migera de la dita Clara, testes jurat e interrogat etc. E dix que ell no y veu mas que ho ha hoyt dir a les gents.

Interrogat si sabem que sia alcavota etc. E dix que no.s sab.

Interrogat si sab que haia mala lengua. E dix que ha longa lengua e barallosa.

ANTHONIA, muller del dit JOHAN ESPANYOL, testes jurada e interrogada etc. E dix que la dita Clara és gran bagassa e gran putana e gran ladria, e ha furtoda a ella testes una gallina e una gerra e una escombra.

Interrogada si sab que sia alcavota etc. E dix que no.s sab, mas que un hom mès en casa de la dita Clara una filla d'ella testes de edat de VI anys, e que la volgué forçar en presència d'una companyona de la dita Clara, e la dita Clara sobrevench e gità la dita infanta de casa sua e la donà a ella testes.

Interrogada si sab que haja mala lengua. E dix que hoc fort mala e desonra totes les dones e homens del veynat.

JOHAN ALEGRE, fuster, qui està en lo dit carrer, testes jurat e interrogat etc. E dix que massa és notori e ell testes ho pot dir certament car ell s'en és jolenit diverses vegades, e una vegada la tench tot un jorn dins una casa.

Interrogat si sab que sia alcavota. E dix que no.s sab.

Interrogat si sab que haja mala lengua. E dix que hoc, tant que viltat és e tot dies se baralla ab lo veynat.

NICHOLAU SUNYER, ortolà, qui està en lo dit carrer, testes jurat e interrogat etc. E dix que ell testes veu entrar e exir en casa de la dita Clara adés uns homens adés altres, mas no jooria dir ell testes perquè si entren ne per què no.

Interrogat si sab que sia alcavota etc. E dix que no.s sab.

Interrogat si sab que haja mala lengua. E dix senyer hoc, d'axò senyer vertaderament vos pux dir que avalota e desonra los del dit veynat, els crida cornuts e a llurs mullers bagasses e que ella ha la fama més que altres fan lo fets.

III

1430? Barcelona.

Denúncia feta als Consellers de Barcelona pels veïns del carrer dels Pergaminers de la dita ciutat, contra Joana, amiga d'en Miralles, demanant que sigui expulsada del carrer i fins i tot de la ciutat per prostituta, alcavota i mal parlada.

AHCB Miscel·lània 13 (A)

(És un full solt sense data, en el qual en lletra moderna hi diu 1430? Ramera).

A vosaltres molt honorables e prudens senyors, senyors Consellers e promens de la ciutat de Barchinona, humilment e ab gran dolor de cor suplichen los veyhins habitants en lo carrer dels Pergaminers de la dita ciutat, devant la capella de Sent Cugat. Que con en lo dit carrer, qui és honest de bons habitants, stigua una fembra appellada Johanna, amiga d'en Miralles o ne Monge, la qual és vill de son cors e molt horra de sa lengua, acullint alcavoteries e lerament jurant de Nostre Senyor Déus e de la Verge Maria e de sos sants, entant que en la sua casa sa fan, es congrihen grans corrupcions de desonestats d'omens mullerats e de fembres maridades, tals que seria molt perillós e quaix desonest publicar ne nomenar-les. E tot açò e altres moltes coses vills e stranges en vers Déus e lo mon sa sagueschan, es fassan en casa de la dita fembra per son enginyós e verí mortal que porta, corrumptent ab la sua lengua e falses maneres tota persona a la qual ella sa acosta, axí que és vaxell de mort e de la ira de Déu en tot loch hon ella, stà, habita o conversa. E com a vosaltres, molt honorables senyors, axí com a regidors de la ciutat se pertangua squivar e foragitar aytal varí qui du e altre se pot pendre, per çò plàcia a la vostra reverent promenia foragitar de continent la dita varinosa fembra, no solament del dit carrer mas encara de tota la ciutat. E servits nets a Nostre Senyor Deus e proveyhirets a la Ciutat, a la qual sots tenguts per deuta de vostre offici. Si plagues a Nostre Senyor que los dits suplicants poguessen o guosasen honestament sens perill e sens reprehenció de Déu e de gens publicar a la somesa específicadament e clara los actes e les persones cometens horres peccats en la casa de la dita fembra e per enginy e megenceria d'aquella. E plàcia a Nostre Senyor Deus e al Sant Sperit que us do ver santiment de las cosas damunt ditas, qui son assats cuytos-ses e necessàries de provehir hi per vostra somesa.

IV

1452, juny 21. Barcelona.

Invetigació del veguer de Barcelona sobre l'amiga d'en Sallarès per saber si viu deshonestament. Inclou l'interrogatori dels veïns.

AHCB Miscel·lània 13 (A)

Inquisitio incepta contra (*en blanc*) ffeminam d'en Salarrès, attento quod vivit desonestis, existentis et regentis vicarii Barchinone honorabilis Michaele de Vilagayano. Iudex sive inquisitor honorabilis Baltaçar Çavila legum doctor. Notarius in curia honorabile vicarii Barchinone, Franciscus de Ffuix.

Die lune intitulata XXI junii anno a nativitate Domini millesimo CCCC L-secundo.

Discretus RAPFFAELL RIUDOR, notarius civis Barchionne.

Et primo fuit juratus ell testes si coneix una dona la qual se appella ésser d'en Pallarès, scuder. E dix que hoc be la coneix açò per tant com stà al costat de la casa de ell testes.

Jurat ell testes si sab ni ha hoyt dir que la dita dona visca desonestament ni sostenga an casa sua frese da gent. E dix que stà en veritat que a les vegades quant ell testes ve de scrivania e quant ha sopat se ffa a la finestra, ell testes ha vist^a entrar e axir alguns^b en la casa de la dita dona, que y fan ni que no, ell testes no u poria dir, mes es de presumir que no y entren per dir Ave Maries,^c e és fama pública per tot lo veynat que la dita dona viu prou desonestament.

Interrogat ell testes si sab ni ha hoyt dir que l'amo de la dita dona appellat Sellarès fassa feyna per que.s pogués dar de la dita feyna e del guany de aquella sostengués la dita dona, per çò que aquella no agués forma de viure desonestament de son cors. E dix que ell testes no sab qui^d és ni si fa feyna o no, ell testes no u sab.

Ffuit sibi lectum et perseveravit in eo.

JOHANNES PERIS, mercator civis Barchinone

El primo ffuit juratus ell testes si coneix una dona la qual se diu ésser amiga d'en Sallarès. E dix que hoc be la coneix e açò per tant com stà en lo veynat de ell testes.

Item ell testes si sab ni ha hoyt dir que la dita dona visca desonestament, çò és que fassa adulteri de sa persona, ni que en sa casa tingue fressa da gent. E dix que ell testes ha vist que ciutadà de aquesta ciutat descavalcà a la porta, e lo repàs pres lo rosí, e stets en la dita casa per be bona stona, que y feu ni

que no ell testes no u sab. És veritat que ell testes ha hoyt dir que viu desonestament ab capalans, conversos e altres gents.

Item ell testes si sab ni ha hoyt dir que la dita dona de nits obre ni tanca la porta. E dix que no. Mes és veritat que una nit ell testes hoy cridar a la sua porta crits de via fora! Apprès hoy dir que son amich ere qui fugia, çò és que. I volen acultelyar, e als ell testes no y sab.

Ffuit etc.

Venerabilis et discretus PETRUS BAURELS, notarius civitatis Barchinone, testes.

Et primo ffuit juratus, ell testes si coneix una dona la qual se diu ésser amiga de Sallarès. E dix que hoc be la coneix e açó per tant com stà en lo veynat de ell testes e ha hoyt dir que és stade amiga del canonge Planella.

Item ell testes si sab ni ha hoyt dir que la dita dona visca desonestament, çò és que fassa adulteri de sa persona. E dix que ell testes ha hoyt dir que la dita dona viu prou desonestament, e mes ell testes ha hoyt dir que moltes maneres de gents venen e entren en casa sua, e tot lo carrer publicament diu la dita dona viure desonestament. E mes dix ell testes que ha hoyt dir que despuyns que sta en lo veynat la dita dona no és axida de casa ne ya may es anada a missa.

Item ell testes si de nits la dita dona te la porta oberta ni si aquella se tanque ne s'obre. E dix que no u sab, e açò per tant com ell testes tantost com és nit tanque la porta e no sab qui.s obre ni qui.s tanca.

Ffuit sibi lectum et perseveravit in eo.

PETRUS JUSTES, scutiffer comorans cum honorabile et discreto Petro Baurels, notario testes citatis etc.

Et primo ffuit juratus ell testes si coneix una dona qui.s diu ésser amiga d'en Sallarès. E dix que una dona stà en lo carrer de l'hamo de ell testes, mes no sab qui és son hamo e és dona prou jove.

Item ell testes si sab ni ha hoyt dir que la dita dona visca desonestament, çò és que faça adulteri de sa persona. E dit que stà en veritat que ell testes ha hoyt dir a tot lo veynat que la dita dona és dona pública e viu desonestament de son cors, e ell testes un dia hi viu entrar mossen Aguilar e mossen Sos.

Item ell testes si de nits la dita dona te uberta la porta ni de nits tanque e obra aquella. E dix que no u sab ni u ha hoyt dir.

Ffuit sibi lectum et perseveravit in eo.

MIQUELL CES HILLES, mercator civis Barchinone, testes etc.

Et primo fuit juratus ell testes si coneix una dona qui.s diu ésser amiga d'en Sallarès. E dix que hoc car en lo veynat de ell testes stà.

Item ell testes si sab ni ha hoyt dir que la dita dona visque desonestament

de sa persona. E dix que en veritat stà que ell testes no atura en casa sua sino a dinar e a çopar, mes ha hoyt dir a tot lo veynat generalment que la dita dona viu desonestament, és veritat que ell testes hi viu entrar en la casa un die mossen Sos e mossen Aguilar, que y feren ell testes no u sab.

Item ell testes si la dita dona tanca o obra la porta de nits ni tingui fressa de gens, e dix que no ho sab. Mes l'altra nit ell testes sentí a la sua porta ramor, e après ell testes hoyt dir a la dona qui's feu a la finestra: ay lassa! mon hamo és que an ancolsat.

Ffuit etc.

NOTES: *a.* ha vist, interlineat, al seu lloc hi deia *veu*, ratllat. — *b.* alguns, interlineat, al seu lloc hi deia *moltes maneres de gents*, ratllat. — *c.* seguia e quan ve als vespres sent ades la porta tançar e obrir, ratllat. — *d.* hi deia que fassa feyna ni axí tingua renda de que puga viure ell ni la dita dona, mes es home qui tostemps ha viscut de partits, ratllat. (Cal remarcar que tot això que va estar ratllat, o rectificat pel mateix testimoni o pel jutge, eren coses que comprometien força als inculpats.)

VOCABULARI

- Acultelyar = clavar un ganivet; *son amic ere qui fugia, çò és que'l volen acultelyar*, doc. 4.
- Ancolsar = escometre, perseguir; *mon amo és que an ancolsat*, doc. 4.
- Avilar = insultar; *tot lo veynat és avilat e desonrat per ella*, doc. 1.
- Congrihen = preparen, forgen; *es congriben grans corrupcions*, doc. 3.
- Fressa de gent = entren i surten moltes persones com si fos un bordell; *la dita dona visca desonestament, çò és que fassa adulteri de sa persona, ni que en sa casa tingue fressa de gent*, doc. 4.
- Horra = dolenta, horrorosa; *és vil de son cors e molt horra de sa lengua*, doc. 3.
- Jau ab pressa (o bé) ha gran pressa = en aquests documents es refereix a jeure carnalment; *tos vespres la dita Clara jau ab pressa*, doc. 2; *ha fort gran pressa tots dies acull dins casa sua homens*, doc. 1.
- Julenit = divertir-se; *ell s'en és jolenit diverses vegades*, doc. 2.
- Mal pantuch = alcavoteria; *si sab que sia alcavota ni sostinga alcavoteria ni mal pantuch dins casa sua*, doc. 1 i 2.
- Monprengueren = citaren per una hora determinada: *vingueren 4 homens qui la monprengueren que al vespre se tingués per dit d'anar-se'n ab ells*, doc. 1.
- Porta de bany = porta que s'obre i es tanca moltes vegades, casa on hi entra molta gent; *la porta de la dita Clara de dies e de nits no és sino porta de bany*, doc. 2.
- Repàs = minyò, servent jove; *e lo repàs pres lo rosí*, doc. 4.
- Tragan = gran nombre; gran quantitat; *en casa de la dita Clara entren gran tragan d'homens e de diverses condicions*, doc. 2.